

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Δημοσίου Δικαίου
Μάθημα: «Συνταγματικό Δίκαιο», 2004-2005

Αϊβαζόγλου Δέσποινα

ΘΕΜΑ: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

- I. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ
- II. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- III. ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ
- IV. Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘ. 20 § 1 ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΘ. 6 ΕΣΔΑ
- V. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ
- VI. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

I. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ

Η ιστορική προέλευση του δικαιώματος ανατρέχει στους αρχαίους χρόνους. Ο όρος «δίκη» ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα «δείκνυμι» που είχε πολυσήμαντο νόημα¹ και σήμαινε τα κοινωνικά επιβεβλημένα υποδείγματα κοινωνικής συμπεριφοράς, την εκδίκηση ως απάντηση στην αδικία, τη διαδικασία με την οποία αποκαθίσταται η αδικία. Για πρώτη φορά στο νεοελληνικό κράτος κατοχυρώνεται όχι ρητά στα άρθρα 14 και 22 του Συντάγματος του 1827.

II. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

Το σχετικό δικαίωμα κατοχυρώνεται για πρώτη φορά στο Ελληνικό Σύνταγμα του 1975 ρητά στο αρθ. 20 παρ. 1 και στα συνεπακόλουθα αυτού Αρ.80 επ. του Σ., 93, 94 και 98 και σε επίπεδο απλού νόμου στον ΚΠολΔ, στον ΚΠΔ, στον ΚΔΔ και στο π.δ. 18/1989, π.δ. 774/1980, π.δ. 1225/1981 και σε σειρά άλλων ειδικών νόμων. Αντίστοιχες ρυθμίσεις συναντούμε στα αρ. 6 παρ 1 και 13 της ΕΣΔΑ, καθώς και σε άλλα αρκετά ευρωπαϊκά συντάγματα της μεταπολεμικής περιόδου, όπως στο αρ. 19 παρ 4 του γερμανικού θεμελιώδη νόμου ή στο αρ. 24 του ιταλικού συντάγματος².

III. ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ

Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πολυμορφικό δικαίωμα, καθώς η κατάταξή του σε μία από τις παραδοσιακές κατηγορίες των status negativus, positivus ή activus παρουσιάζει σημαντικές δυσχέρειες και υποστηρίζονται ποικίλες απόψεις όσον αφορά τη νομική του φύση. Έτσι, κατά μία άποψη το αρ. 20 παρ.1 καθιερώνει από κοινού ένα ατομικό και ένα κοινωνικό δικαίωμα. Καθιερώνει ατομικό δικαίωμα με την έννοια της αγωγίμης αξίωσης έναντι της πολιτείας, να μην εμποδίζει, με νομοθετικούς ή άλλους περιορισμούς, την επιδίωξη δικαστικής προστασίας³. Καθιερώνει όμως και κοινωνικό δικαίωμα δημιουργώντας τη μη αγωγή υποχρέωση της πολιτείας να ιδρύει αρκετά δικαστήρια που να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στους πολίτες. Υποστηρίζεται, εξάλλου, ότι η παροχή δικαστικής προστασίας έχει διττή νομική φύση, δεδομένου ότι αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα του ατόμου και των ομάδων, αλλά και θεσμική εγγύηση για την οργάνωση και λειτουργία της δικαιοσύνης ή συνταγματική αρχή που διέπει και καθοδηγεί την ορθή και αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης⁴. Επιπροσθέτως, το δικαίωμα του αρ.20 παρ.1 θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως πολιτικό, αφού η άσκηση του οδηγεί στην άσκηση κρατικής εξουσίας με τη μορφή της έκδοσης δικαστικής απόφασης.

IV. Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΑΡ.20 ΠΑΡ. 1 Σ. ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡ.6 ΕΣΔΑ

Αν και οι δύο διατάξεις συγκροτούν ενιαία έννομη τάξη στην ελληνική επικράτεια, του αρ. 6 παρ. 1 κατοχυρώνει επιπρόσθετα το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και το δικαίωμα περαιώσεως της σε εύλογη προθεσμία. Αντιθέτως, το αρ. 20 παρ.1 αναγνωρίζει

οικονομικά ατομικά δικαιώματα σε ευρύτερη έκταση από όση το αρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.

V. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Από τη διατύπωση του αρ. 20 παρ.1 προκύπτουν δύο ειδικότερα οικονομικά συνταγματικά δικαιώματα: α) το δικαίωμα για δημοκρατούμενη παροχή δικαστικής προστασίας και β) το δικαίωμα πρόσβασης στη διαδικασία αυτή, δηλαδή το δικαίωμα ακρόασης ενώπιον των δικαστηρίων. Μάλιστα το σχετικό δικαίωμα αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν πρόκειται για διοικητική δίκη, δεδομένου ότι ο συντακτικός νομοθέτης το συνδέει άμεσα με την παρ. 2, δηλαδή με το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης πριν από την έκδοση της διοικητικής πράξης. Έτσι, καθένας έχει δικαίωμα να κινήσει τη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης και στη συνέχεια να επικαλεστεί τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, τα αποδεικτικά του μέσα και να εκθέσει τις απόψεις του.

Η δικαστική προστασία πρέπει να συγκεντρώνει τρεις ιδιότητες, δηλαδή να είναι άμεση, πλήρης και αποτελεσματική. Άμεση είναι όταν κατοχυρώνει τη διαδικασία της προσωρινής προστασίας, ιδίως με τη μορφή των ασφαλιστικών μέτρων και πλήρης όταν προστατεύει τον πολίτη από κάθε παράνομη επένεργεια στα δικαιώματά του. Σε σχέση με αυτή την πτυχή καθίσταται προβληματική η αδυναμία προσβολής των κυβερνητικών πράξεων. Πλήρης όμως, κατά τη μη κρατούσα άποψη, είναι η δικαστική προστασία που εγγυάται δύο ή περισσότερους βαθμούς δικαιοδοσίας. Αλλά σύμφωνα με την ΑΕΔ 48/1982 το δικαίωμα του αρ. 20 παρ.1 Σ. Δεν περιλαμβάνει και το δικαίωμα ασκήσεως ενδίκων μέσων.

Αποτελεσματική τέλος είναι η δικαστική προστασία όταν οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται και δεσμεύουν τις διοικητικές αρχές.

VI. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Η παροχή δικαστικής προστασίας προϋποθέτει τη δημιουργία και συντήρηση από το κράτος ενός περίπλοκου και πολυδάπανου μηχανισμού απονομής της δικαιοσύνης. Τα οικονομικά μέσα που μπορούν να διατεθούν για το σκοπό αυτό δεν είναι απεριόριστα, όπως δεν είναι απεριόριστος και ο αριθμός των υποθέσεων τις οποίες μπορούν να επεξεργαστούν τα δικαστήρια φτάνοντας ως την έκδοση σχετικών αποφάσεων. Συνεπώς, είναι όχι μόνο θεμιτή αλλά και απαραίτητη, για τη διασφάλιση της λειτουργικότητας της δικαιοσύνης και της απονομής της μέσα σε ένα σχετικά εύλογο χρόνο, η νομοθετική καθιέρωση ενός ελάχιστου ορίου διαδικαστικών προϋποθέσεων της δικαστικής προστασίας. Εάν δεν συντρέξουν, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, οι προϋποθέσεις αυτές τότε το εισαγωγικό της δίκης ένδικο βοήθημα ή το ένδικο μέσο απορρίπτονται ως απαράδεκτα, χωρίς το δικαστήριο να εισέλθει στην εξέταση της ουσιαστικής και νομικής βασιμότητάς τους. Χωρίς το διηθητικό αυτό φίλτρο θα μπορούσαμε πολύ εύκολα να οδηγηθούμε στην υπερφόρτωση του δικαιοδοτικού μηχανισμού με σωρεία αόριστων, άσκοπων, ετεροχρονισμένων και κ.ο.κ αιτήσεων δικαστικής προστασίας και στην παράλυσή του.